

Flykt med barnets öga

När Danjin Malinovic spelar sin historia på scenen återupplever han flykten och åren som gömd. Det är plågsamt med lärdomarna måste spridas.

Text: Anna Fredriksson | Bild: Martin Skoog | [Prenumerera](#) | Artikel i SocialPolitik nr 2 2016

En ensam stol på en mörk scen. Några strålkastare. 200 åttondeklassare pratar och stimmar i Hallunda Folkets hus i Stockholm. Så kommer Danjin Malinovic in och sätter sig. Med sin berättelse på helsingborgska fångar han direkt åhörarnas uppmärksamhet och han behåller den i de 70 minuter som föreställningen varar. Han får 15-åringarna, som inte ens var födda under Balkan-kriget, och som inte har läst om det i skolan, att andäktigt och koncentrerat lyssna till monologen som bara avbryts två gånger av musikinslag.

Det börjar 1992 i staden Derventa i forna Jugoslavien, nuvarande Bosnien. Danjin är sex år, spelar fotboll med sina kompisar och har ett gott barnliv, ett tryggt hem och en stor familj. Varje kväll tittar han på barnprogram med professor Balthazar. I staden lever katoliker, ortodoxa och muslimer sida vid sida. Så en kväll är det nyheter istället för barnprogram på teven. Professor Balthazar är sjuk idag, säger farfar. Några dagar senare kommer farfar hem med poliseskort från den lokala krogen där han brukar träffa sina vänner. Sönderslagen av främmande militärer som kommit till Derventa. Så eskalerar hoten och våldet. Mamma får skrämmande besök i sin frisersalong. Familjen bestämmer att det är bäst att de för en tid, flyttar till släkt i Zagreb.

– Vi skulle bara stanna där ett tag tills allt lugnade ner sig, säger Danjin på scenen.

Men flykten fortsätter. Nästa etapp för familjen blir att återförenas med pappa i Moskva. Dit hade han åkt för att

arbete. Danjin förstår efter hand att det inte var den riktiga anledningen. Pappan hade redan tidigare utsatts för hot och därför lämnat Derventa. Här i familjens lägenhet i Moskva blir båda föräldrarna svårt misshandlade av banditer som tror att de har pengar. Danjin och hans syster hör misshandeln från rummet intill. Det här är en av de svåraste scenerna för Danjin att göra.

– Jag återupplever allt. Jag är inne i rummet där i Moskva, jag kan fortfarande känna hur det luktade där i lägenheten, säger han när han pratar med SocialPolitik och några av eleverna efter föreställningen.

Det har ett pris för honom att göra de här scenerna. Men just att allt som händer på scenen är äkta och självupplevt gör ett stort intryck på Teresia, Ian, Josef, Ludwig och Yohanna som går i 8:an på Kunskapsskolan i Tumba.

– Det blir trovärdigt, konstaterar de.

– Man får större respekt för dem som har flytt från andra krig, vad de varit med om, säger Teresia.

De tycker att pjäsen ger perspektiv när de jämför med sin egen lugna och trygga tillvaro.

– Man kan ha mycket förutfattade meningar om flyktingar när man inte vet något om deras bakgrund.

Efter den otäcka misshandeln i Moskva, när polisen som ska hjälpa, stjälar deras saker, inser familjen att det är för otryggt för dem att stanna i Ryssland.

– Och jag som precis hade lärt mig ryska och såg fram emot att få börja skolan, säger Danjin.

Kusinerna från Derventa flydde till Sverige. Nu finns de i Hyltebruk, så det blir målet för familjens fortsatta resa. Här spelar Danjin 8-bitars Nintendo för första gången. Genom hela pjäsen är det barnets blick och röst. Humor och vardagliga detaljer blandas med allvar. Nu måste de flytta igen, den här gången till en förläggning.

Saknaden efter kusinerna är svår. Och Danjins föräldrar får avslag på sin ansökan om asyl. Fast de har precis samma historia som kusinerna och kusinernas föräldrar. Argumentet,

att de har kroatiska pass, är obegripligt för oss som lyssnar. Kroatien är inte i krig, men familjen är från Bosnien, de kan inte återvända.

Så tar pappa och mamma beslutet att leva som gömda, att bli illegala. De får hjälp av svenska familjer och flyttar flera gånger. Ett år, två år lever de med fördragna gardiner, instängda. De kan aldrig tända lampan på kvällarna. En evighet för ett barn. Danjin och hans syster kikar bakom gardinen på barnen som får gå till skolan. Och leka ute. Själva får de bara gå ut på nätterna, och det händer inte många gånger. En gång går hela familjen ut mitt i natten och spelar fotboll.

– Vi lever som zombier, säger Danjin.

Han får panikångest, systemen gör tvångshandlingar.

När Danjin får ont i en tand, går deras svenska kontakt Margareta runt till alla tandläkare i Malung där de bor. En av dem tar emot Danjin när mottagningen stängt för dagen och räddar honom från tandvärken.

– För honom var jag lika mycket värd som ett vanligt barn.

Efter två år har de möjlighet att göra en ny ansökan, flytta till en förläggning i Hultsfred. Så får de beskedet. En utdragen, humorfylld scen. Efterlängtat även av oss i publiken. Hos dem som tillåter tårarna att komma, blir det här. När spänningen släpper, lättnaden över att det ändå slutar som det gör.

Efter föreställningen får eleverna från Kunskapsskolan ställa frågor.

Hur lång tid tog det för dig att lära dig svenska?

– Det gick fort, svarar Danjin, jag älskade skolan, jag hade längtat så. Jag var 12 år när jag fick börja.

Ludwig, Josef, Ian, Teresia och Yohanna berördes av Var är mitt hem?. Bild: Anna Fredriksson

Idag är han frilansande skådespelare men också socionom, för att ha något att falla tillbaka på. I fyra år har han spelat pjäsen Var är mitt hem? i Rikteaterns regi. Det är jobbigt och utmattande men han vill att lärdomarna sprids.

– Många flyktingar kommer till Sverige idag och vi pratar mycket om hur vi, hur Sverige, påverkas av det här. Men vi pratar förvånansvärt lite om de barn som faktiskt kommer hit. Hur mår de och hur kan vi hjälpa? Jag hoppas att föreställningen ska få fler att börja reflektera och skifta fokus.

Många väljer att inte berätta, minnena är svåra och plågsamma.

– Min syster vill glömma allt, hon har inte varit tillbaka i Bosnien.

Ludwig, Josef, Ian, Teresia och Yohanna är glada att Danjin vågar och vill berätta, och att han förmedlar känslor.

– Det är också viktigt att andra som är tonåringar idag har någon att se upp till. Att de ser att det går att få ett bra liv, säger Yohanna.

Anna Fredriksson